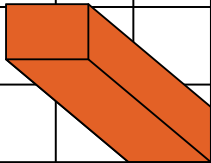
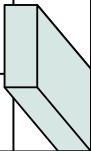
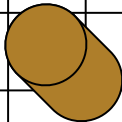
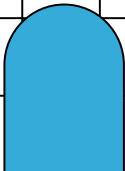

EXCLUSIEF
INCLUSIEF

Locatie: Broei Nieuwland

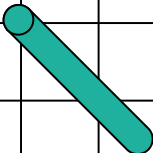
2024

ikv Actieplan
Mee(r) naar buiten?!

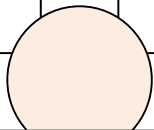
RUIMTE OM JONG TE ZIJN

CONCLUSIES &
AANBEVELINGEN

INTRO

In 2024 was Gent officieel European Youth Capital en het Actieplan Mee(r) naar buiten?! werd gelanceerd. In het kader hiervan sloegen het Departement Cultuur, Jeugd en Media, Jeugddienst Stad Gent en Broei vzw de handen in elkaar om samen na te denken over RUIMTE om jong te zijn.

We organiseerden het congres EXCLUSIEF / INCLUSIEF op 7 en 8 mei 2024 en rolden vervolgens een participatief traject uit in de Gentse wijk Sluizeken-Tolhuis-Ham, de wijk waarin Broei vzw werkzaam is. In deze bundel verzamelen we de grote lijnen van het congres, het verloop van het participatief traject en een aantal beleidsaanbevelingen.

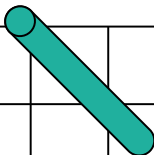
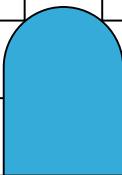
In DEEL 1 zetten we het programma van het congres EXCL/INCL in de kijker met een overzicht van de belangrijkste

sessies, sprekers, bedenkingen en mogelijke conclusies. Het congres werd georganiseerd in samenwerking met Ghent EYC, VDS, Departement Cultuur, Jeugd en Media en Stadsbouwmeester Gent.

In DEEL 2 lichten we het verloop van het participatief traject in Sluizeken-Tolhuis-Ham kort toe. Het traject werd uitgevoerd in samenwerking met ConstructLab en STR.AAT.

In DEEL 3 formuleren we een aantal beleidsaanbevelingen op basis van het participatief traject en linken we die aan de conclusies van het congres.

We wensen jullie heel veel leesplezier en zijn altijd te bereiken voor vragen of meer specifieke informatie op info@broei.be

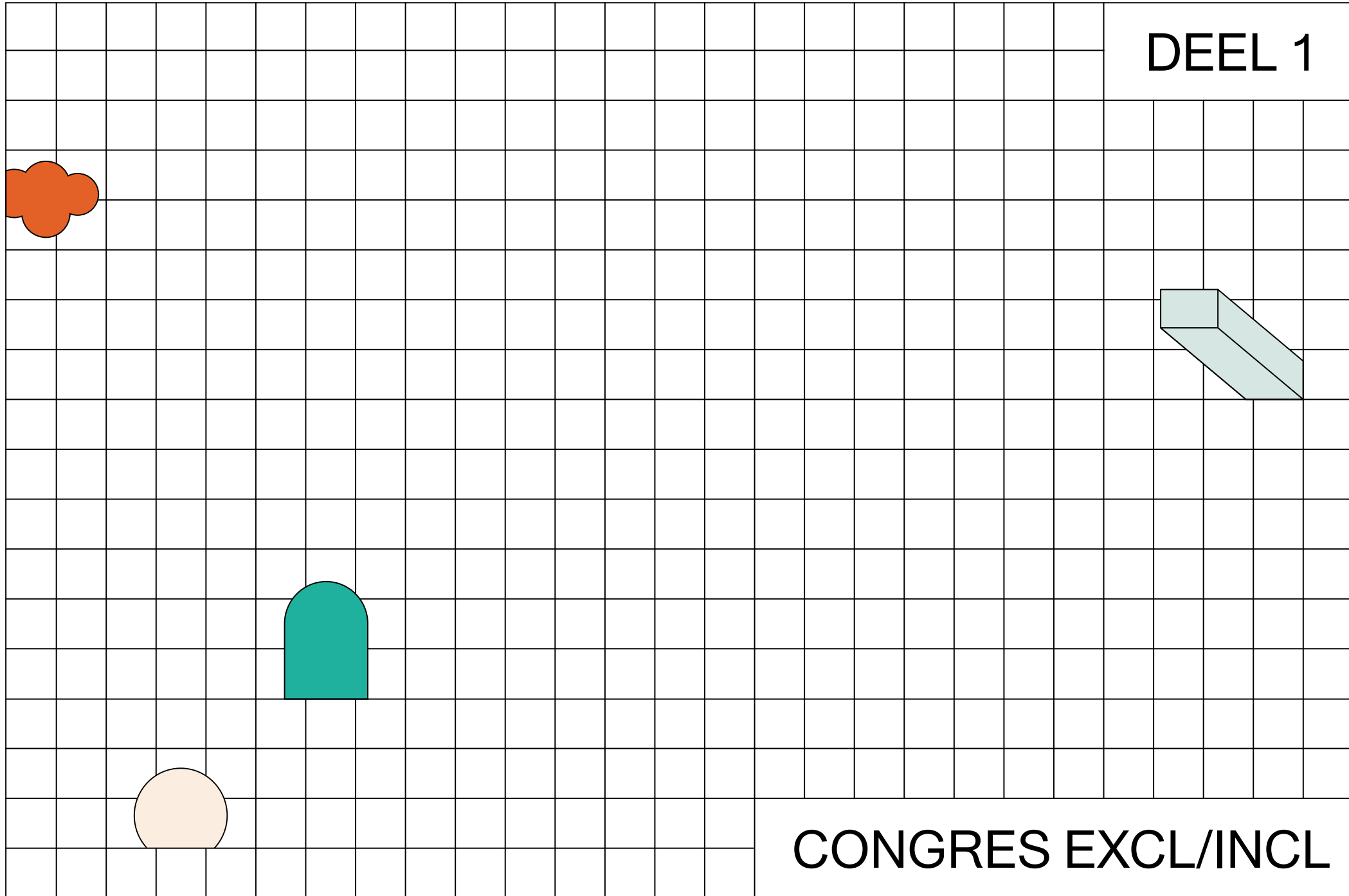

PARTNERS

Via deze weg willen we nog eens al onze partners in de kijker zetten en bedanken!

Constructlab / Tolhuis © Faber Mahieu

DEEL 1																			
																			
CONGRES EXCL/INCL																			

Pauze tijdens EXCL/INCL
© Eva Swennen

Op 7 en 8 mei 2024 ging het congres EXCLUSIEF / INCLUSIEF door in Broei te Gent. We focusten op RUIMTE om jong te zijn in de publieke ruimte. Hiervoor richtten we ons op zowel ruimtelijke als sociale actoren en verbonden in de eerste plaats de expertise van jeugdwerkers, maatschappelijk werkers en onderzoekers aan die van ontwerpers, architecten en stedenbouwkundigen.

Het congres bouwde verder op een eerste onderzoek dat de Stadsbouwmeester Gent had uitgevoerd met de vraag hoe jongeren hun omgeving ervaren en hoe de ideale jongerenruimte er dan uitziet.

Zowel internationale sprekers zoals Assemble (UK), Malique Mohamud van Concrete Blossom (NL), Leo Valls van Skateurbanism (FR), Arna Mackic (NL) en Jantje Beton (NL), als jongerenorganisaties en -collectieven zoals GoBoom, Pleinpatrons, Nerdlab, Bataljong, Saamo, JES,... als architecten zoals Filter Café Filtré, 1010.au, AWB,... deelden hun visie op deze complexe materie.

Eerst werd er op stadsniveau gekeken naar de grote uitdagingen van deze tijd voor jongeren en de publieke ruimte. Vervolgens zoomden we verder in op de buurt, de plek en het individueel niveau. Per niveau hadden we een aantal specifieke thema's bepaald waarop we zouden focussen.

BUURT

- plekken voor meisjes
- recht op een inclusieve publiek ruimte
- buitenspelen

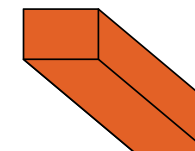
PLEK

- vindplaatsgericht werken en gedeeld ruimtegebruik
- jeugdinfrastructuur toekomst adaptief maken
- community building

INDIVIDU

- welzijn in de publieke ruimte
- impact die een individuele jongere kan creëren

In dit overzicht zoomen we vooral in op de **panelgesprekken** in de sessies en welke **leerlessen** of **conclusies** hieruit konden worden meegenomen.

STAD

Arna Mackic is architect en is samen met **Lorien Beijaert** medeoprichter van Studio L A. Studio L A houdt zich bezig met de bijdrage die architectuur kan leveren aan grote maatschappelijke thema's en richt zich voornamelijk op het ontwerpen van de publieke ruimte.

Daarmee was Arna een (eye)opener voor dit congres om te duiden dat 'publieke' ruimte lang niet voor iedereen zo openbaar (inclusief) is als we misschien veronderstellen. In de prachtige documentaire [Door de ogen van Arna](#) zien we hoe Arna onvermoeibaar vecht om te bouwen aan een inclusieve maatschappij.

Spijtig genoeg moest Arna haar last-minute excuseren voor de openingslezing. Onder begeleiding van Peter Vanden Abeele (Stadsbouwmeester Gent) bekeken we een aantal fragmenten uit de documentaire [Door de ogen van Arna](#), haar TED talk [Power of inclusive architecture](#) en de bevraging van jongeren door Stadsbouwmeester Gent in het [filmpje Exclusief Inclusief](#)

Het panel bestond uit:

- **Benjamin Dalle** (voormalig minister van Jeugd)
- **Céline De Coninck** (Ghent EYC)
- **Marie Vanderghote** (Broei / architecte)

CONCLUSIES

- In het werk van Arna is inclusiviteit heel belangrijk. Uit gesprekken die het team van de Stadsbouwmeester had met jongeren bleek het impliciet uitgesloten worden van jongeren heel snel naar boven te komen. Ze denken hierbij aan onbetaalbaarheid, onveiligheid, ontoegankelijkheid en onverdraagzaamheid.
- Arna wijst op de noodzaak van het betrekken van mensen, burgers, bewoners, jongeren bij alle plannen en beslissingen die we maken. "Een project voor jongeren zonder jongeren is tegen jongeren". Tegelijkertijd lopen allerlei participatietrajecten toch zo vaak vast: oneigenlijke participatie, of ze blijven beperkt tot praten zonder dat er actie aan gekoppeld is. Er moet nagedacht worden hoe we jongeren op betekenisvolle manieren kunnen betrekken in het ontwerpen van de (publieke) ruimte.
- Arna is architecte, en de ontwerpmanifestatie die vanuit het team van de Stadsbouwmeester is opgesteld, richt zich in de eerste plaats op ruimtelijke plekken, ruimtelijke vraagstukken én op het bieden van kansen aan jongeren om zelf hiervoor te gaan ontwerpen. We moeten meer inzetten op interdisciplinaire samenwerkingen en kennisuitwisseling tussen de verschillende actoren die aan de slag zijn in de publieke ruimte cf. straathoekwerkers, jeugdwerkers, maatschappelijk werkers, stedenbouwkundigen, (landschaps)architecten, sociologen. Die interdisciplinaire samenwerking start hoofdzakelijk met elkaar (en elkaars taal) leren kennen en vragen durven stellen aan elkaar.
- Een vierde conclusie is zodanig simpel dat het een open deur lijkt, maar in beleids- en ontwerpkeuzes lijkt nog vaak het tegenovergestelde: jongeren mogen er zijn in onze stad, zonder meer, zonder doel en zonder bijbedoelingen. Het recht om er te mogen zijn zonder weggestuurd te worden, extra gecontroleerd te worden door ordehandhaving of ervaren te worden als overlast. Ons publiek domein wordt nog te vaak ingericht om overlast (lees: hangjongeren) te proberen minimaliseren. Zitbanken worden verwijderd, vuilbakken weggenomen... Daardoor voelen jongeren zich niet welkom.

BUURT

1. PLEKKEN VOOR MEISJES

Sessie | Plekken voor meisjes in de buurt

Hoe kunnen we meisjes en jonge vrouwen zich welkom laten voelen op sportpleinen. Welke rol spelen urban sports hierin? Hoe verschilt dit voor vrouwen uit verschillende culturen?

Op deze vragen probeerden we samen een antwoord te vinden met:

- Jessica Vosters en Gitte Van Der Biest (JES vzw) – [presentatie](#)
- Lore Cuypers (HoWest, Vital Cities)
- Hanne Van Gils (Endeavours) – [presentatie](#)

CONCLUSIES

Drie conclusies door moderator Hanne Van Gils:

- Soms moet je gaan voor 'exclusie' om inclusie te bekomen. In de zin van je focussen op de wensen en noden vanuit 1 doelgroep, in dit geval meisjes en vrouwen. Als we alle plekken ontwerpen voor iedereen dan eindig je met een vlakke generische publieke ruimte.
- Vrouwvriendelijke publieke ruimte, vrouwelijke stad, ... er zijn overheen Vlaanderen verschillende organisaties / bureaus mee bezig. Het topic leeft. In publieke aanbestedingen zie je ook vaker een verwijzing naar deze specifieke doelgroep. Maar wat is de volgende stap?
 - In Amsterdam is er een vrouwenraad opgericht en worden er genderrichtlijnen in publieke opdrachten meegegeven om een inclusieve blik te bewaken.
 - In Wenen zijn ze vanuit het beleid actief bezig met gendersensitive urban planning.
- Hoe kunnen we ook in Vlaanderen zorgen voor een verankering en de inclusieve blik waarborgen zonder verloren te lopen in regeltjes?
- Er is geen 'bijbel' met ontwerprichtlijnen, wel enkele handige publicaties. Iedere ruimte is dan ook anders, niet iedere groep van vrouwen en meisjes heeft dezelfde noden. Je moet altijd vanuit een specifieke plek vertrekken, luisteren naar lokale noden en samenwerken met lokale partners om tot een succesvol verhaal / ontwerp te komen. Publieke plekken zoals parken toegankelijk maken voor meisjes / vrouwen gaat voor een stukje om ontwerprichtlijnen, maar voor een stuk ook over rolmodellen, outreachers en een aanbod voor specifieke doelgroepen (zoals meisjes of vrouwen in dit geval). Het blijft noodzakelijk om ook in dit outreachend, laagdrempelig jeugdwerk in de publieke ruimte te investeren (op zowel Vlaams als lokaal niveau).

BUURT

2. BELANG VAN BUITENSPELEN

Sessie | Belang van buitenspelen

Onder leiding van Tine Bergiers (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk-VDS) spraken we in deze sessie over het belang van buitenspelen.

Wat kan buitenspelen allemaal zijn en op welke manieren kan er naar gekeken en voor ontworpen worden? Moet dat ontwerpen altijd top-down of kan dat ook bottom up en wat zijn de pro's en contra's rekening houdend met de regelgeving rond speelterreinen en -toestellen?

Over deze vragen gingen volgende gasten in gesprek:

- **Lea van Dongen** (Jantje Beton, NL)
- **Simon Verschelde** (Wildebras)
- **Jan Laute** (Dear Pigs)
- **Sabine Miedema** (Kind & samenleving)

CONCLUSIES

Drie conclusies door moderator Tine Bergiers:

- Er mag gerust gekeken worden naar lokale besturen om mee aan het stuur te staan van verandering op vlak van publieke ruimte. Maar er moet zéker ook naar de lokale politiekers gekeken worden. Zij hebben 'de macht' om die verandering in te zetten of tegen te houden. Zij moeten overtuigd worden van het belang van spelen.
- Projecten die van onderuit komen dienen ondersteund te worden. Ze zijn de manier om zaken te testen, uit te proberen, locaties of materiaal te gebruiken die anders niet zouden gebruikt worden. Er liggen sterke kansen in die trial and error. Zaken die goed lukken kunnen later structureel ondersteund of uitgebreid worden, als de organisatie er achter dit ziet zitten. Maar als lokaal bestuur kan je innovatie ook helpen. Door zo'n experiment toe te staan en te ondersteunen, door een creatieve bodem te voorzien voor organisaties om acties op poten te zetten. Als lokaal bestuur kan extra ondersteuning geboden worden op financieel en materieel vlak.
- Risicovol spel stimuleren en uitdagen is een taak van iedereen. Organisaties kunnen een sterke visie naar voor schuiven over hoe zij kijken en omgaan met risicovol spelen. Maar ouders moeten hier ook open voor staan. We kunnen het zelf ruimer bekijken en ook de publieke ruimte kan een meer regelluw kader gebruiken (cf. de strenge speelnormen die op veel plekken van toepassing zijn). Lokale overheden en diensten spelen hier dus een sleutelrol.

BUURT

Workshop | De Hangmakers: Serious Game

Welke interventies kies jij om van je stad of gemeente een (h)eerlijke plek te maken voor alle inwoners? Ga je voor meer vuilbakken of een sensibiliseringscampagne? Camera’s of een straathoekwerker? In deze sessie ontdekten deelnemers samen met Bataljong de online game van De Hangmakers en gingen in gesprek over de plek van kinderen en jongeren in de publieke ruimte.

Deze workshop werd gegeven door

- Tieme Verlinde en Jolijn De Haene van Bataljong – [presentatie](#)

CONCLUSIES

Drie conclusies volgens deelnemster Eline:

- De game is in de eerste plaats bedoeld om met professionals in gesprek te gaan rond de aanwezigheid van jongeren in de publieke ruimte.
- Stelling: ‘Als je een ruimte goed inricht, dan volgt de sociale cohesie automatisch’. Maar wat is ‘goed’ inrichten? Goed inrichten gaat automatisch gepaard met participatie. Overeenkomstig met de quote “Wat je voor ons doet, maar niet met ons, is tegen ons” uit keynote Leo Valls.
- Inrichting moet vertrekken vanuit de vraag ‘hoe zal de ruimte (door jongeren) worden gebruikt?’

Workshop | Een kwalitatief speelweefsel: 8-80-800 regel en ijsjesnorm

In Vlaanderen spelen kinderen steeds minder buiten. Ze verdienen dus een duwtje in de rug. Ruimtelijke planning en mobiliteit spelen daarbij een belangrijke rol. Met de ijsjesnorm lanceerde VDS (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk) een nieuw (m)ee tinstrument voor bereikbare speelruimte. Een concrete ruimtelijke vertaling voor een kwalitatief speelweefsel werd gegeven door Kind & Samenleving met de 8-80-800 regel.

Deze workshop werd gegeven door:

- Wouter Vanderstede (Kind & Samenleving)
- Tine Bergiers (VDS)

CONCLUSIES

Drie conclusies volgens deelnemster Eline:

- Ijsjesnorm: Het mag voor een kind niet langer duren dan het eten van een ijsje om van de ene betekenisvolle plek naar een andere te gaan.
- Belang van subjectieve veiligheid in het speelweefsel: ook ouders moeten voldoende vertrouwen hebben zodat hun kind zich zonder begeleiding mag verplaatsen.
- De ideale speelplek heeft zowel een speels element, een zitelement als een belevingselement en wordt bereikt door een aaneenschakeling van spelprikkels (speelweefsel als netwerk).

BUURT

3. RECHT OP DE PUBLIEKE RUIMTE

Wie heeft recht op de publieke ruimte en hoe kan je opkomen voor je recht op de publieke ruimte?

Sessie | Recht op de publieke ruimte

Timon Van De Voorde (Urgent.fm) interviewde Leo Valls en Annekatrinen Verdickt aan de hand van door de sprekers gekozen fragmenten.

- Leo Valls heeft Bordeaux succesvol getransformeerd van een stad die skaters zo veel mogelijk wegstuurde naar een stad die de skatecultuur omarmt en skatende jongeren in de stad ziet als vitaal voor de stad.
- Filter café Filtré probeert concrete oplossingen en ruimtelijke toekomstvisies te ontwikkelen waarbij een betere luchtkwaliteit, verkeersveiligheid, meer leefbare en kindvriendelijke steden de objectieven zijn.

BEDENKINGEN

Enkele bedenkingen neergepend door het publiek:

- Boeiend om te zien hoe het focussen op processen en experiment een duurzame impact kan hebben op lange termijn.
- “Stepping up is the first step”
- Je kan eigenlijk niet anders dan samen met de politie en overheden op zoek gaan naar oplossingen (over de skate repressie in Bordeaux tot 2016).
- Het Skate masterplan gaat niet over skateparken in de stad maar over het integreren van skaten in de stad. Sommige steden hopen door een skatepark te ontwikkelen in de rand van de stad, dat de skaters uit de binnenstad zal blijven. Niks is minder waar, het creëert net méér skaters. Beiden zijn dus onlosmakelijk met elkaar verbonden en er is nood aan een integraal skate masterplan.
- Alles wat over skaten gaat, moet gerund worden door skaters.

BUURT

Gesprek | Recht op de publieke ruimte

In deze sessie gingen we onder begeleiding van **Benedicte Roose**, beleidsmedewerker jeugd- en kinderrechtenbeleid bij Departement Cultuur, Jeugd en Media, in gesprek over het thema 'Recht op publieke ruimte'. Met lokale experts in inclusieve openbare ruimte, en onderzoekers rond kindvriendelijk beleid en woonomgeving doken we dieper in het thema.

We nodigden **Katelijne Wouters** (Stad Leuven) en **Dr. Sven De Visscher** (eCO-CITY, HOGent) uit aan tafel.

CONCLUSIES

Drie conclusies volgens deelnemster Eline:

- Als samenleving moeten we terug collectiever leren nadenken over inrichting en gebruik van de publieke ruimte. Eerder dan te denken vanuit 'wat wil ik/mijn doelgroep', moet de focus liggen op: 'wat heeft deze plek nodig'?
- Het resultaat mag geen optelsom zijn van alle vragen, maar moet ontstaan vanuit dialoog en begrip. Om dat te bereiken hebben we nood aan 'verbinders'. Hier kan het middenveld een grote rol in opnemen.
- De dialoog moet vertrekken vanuit de vraag: 'wat zijn ieders bezorgdheden', eerder dan vanuit de vraag 'wat zijn ieders eisen', bijvoorbeeld een klacht over jongeren die hangen aan de kerktrappen. Is het rondhangen aan de trappen echt het probleem of zit er een achterliggende bezorgdheid van de klagers achter? Vrezen ze bv. lawaaihinder of afvaloverlast? Door doelgroepen op die manier met elkaar in contact te brengen, kunnen klachten misschien vermeden worden.

BUURT

Keynote | Concrete Blossom

Concrete Blossom presenteert regeneratieve stadsontwikkeling, waar taal en leefwerelden vanuit de migrantenwijk de samenleving bepalen. Concrete Blossom werkt vanuit het idee dat straatcultuur de samenleving continu transformeert. De taal, smaak en wereldbeeld van stedelingen onder de 45 jaar wordt steeds vaker gevormd door de cultuur uit onze migrantenwijken. Concrete Blossom samplet het erfgoed van postkoloniale superdiverse steden en vertaalt dit in projecten en producten waarmee steden future ready gemaakt worden.

Concrete Blossom runt ook The Niteshop, een research- en designplatform, die tevens dienst doet als avondwinkel en kapper. Op die manier is de drempel heel laag voor buurtgenoten om binnen te lopen en mee te denken over het herontwerpen van de stad op hun eigen voorwaarden. Concrete Blossom oprichter, ontwerper en hiphop-futurist Malique Mohamud ontwikkelde in zijn jeugd een fascinatie voor de stad. Hangen op bankjes in de buurt en het stelen van Wu-Tang tapes uit de kamer van zijn broer inspireren de basis van zijn huidige werk en visie.

Dagelijkse ontmoetingen vanuit diasporische leefwerelden remixt en vertaalt hij naar tools: van theorieën en ontwerptalen tot avondwinkels en pleinen. Autonomie, subversiviteit en (scheve) machtsverhoudingen zijn terugkerende thema’s in zijn manier van navigeren door de wereld.

Meer info kan je vinden op de [website van Concrete Blossom](#) en [Niteshop](#). NPO3 maakte dit [portret over Malique Mohamud](#).

Malique Mohamud - [presentatie](#)

CONCLUSIES

Vijf conclusies door deelnemster Laura:

- 1. Kennisgebrek tussen beleidsmakers en bewoners**
In de systeem- en beleidswereld is er een groot tekort aan kennis over wat er werkelijk leeft in de wereld van bewoners. Dit betreft zaken zoals taal, gewoonten en waarden. Omgekeerd wordt er vaak te snel aangenomen dat beleidsmakers en stadsontwikkelaars duidelijk en begrijpelijk communiceren. Bijvoorbeeld, tijdens inspraaksessies over “groene” en “blauwe” lijnen in een wijk begrijpen veel bewoners deze termen niet. Zonder verstaanbare communicatie is een echt eerlijk gesprek onmogelijk.
- 2. Buurtparticipatie vraagt om meer dan informatie**
Buurtparticipatie gaat verder dan het simpelweg verzamelen van informatie over de noden en behoeften in een buurt. Het is effectiever om bewoners daadwerkelijk te betrekken in het beslissingsproces én in de uitvoering van plannen.
- 3. Participatie begint met observatie**
Participatie begint al in een vroeg stadium: door een actuele “foto” te maken van de plek. Dit houdt in dat je onderzoekt wat er gebeurt, welke dynamieken er spelen, wie er gebruik van maakt en waarom. Een voorbeeld is het fenomeen van achtergelaten zonnebloempitten. Dit kan enerzijds als overlast worden gezien, maar ook als een aanwijzing voor populaire verblijfsplekken.
- 4. Tijd nemen voor oprechte betrokkenheid**
Naast het betrekken van bewoners bij beslissingen en uitvoering, is het cruciaal om voldoende tijd te nemen om ideeën of processen in een wijk te laten rijpen. Met de Niteshop creëerde Malique bijvoorbeeld een vaste inloopplek waar bewoners continu hun signalen kwijt konden en waar ideeën tijd kregen om te groeien.
- 5. Kansen in het remixen van culturen en gebruiken**
Er liggen grote kansen in het combineren en remixen van verschillende gebruiken en culturen door te werken met herkenbaarheid. Net als bij een muziekremix voegt elke nieuwe laag iets toe aan het geheel. Dit zorgt voor een krachtiger collectief resultaat en creëert een brug tussen verschillende individuele culturen en gewoonten.

© Eva Swennen

PLEK

1. VINDPLAATSGERICHT WERKEN EN GEDEELD RUIMTEGEBRUIK

Sessie | Vindplaatsgericht werken en gedeeld ruimtegebruik

In deze sessie gingen we onder begeleiding van Ben Ghyselinck (Broei vzw) in gesprek over gedeeld ruimtegebruik en vindplaatsgericht werken met volgende experts:

- Arne Audoor (Jong vzw / Gentertainment)
- Myrddin Clinckspoor (SAAMO)
- Roeland Dudal (AWB)

Moet er altijd top-down een ruimte ontworpen worden met als functie een ontmoetingsruimte, of kan het ook ontstaan vanuit plekken waar mensen al samenkomen? Kan je dat soort ruimtes ‘remixen’ en een extra functie koppelen aan zo’n plek waar mensen elkaar al opzoeken? Hoe werkt het delen van ontmoetingsruimte wel en wanneer juist niet?

Enkele bedenkingen neergepend door deelnemster Laura:

- 10% extra middelen voor architectuur kan een enorme meerwaarde voor de buurt betekenen (vb. een extra vleugel voorzien voor de buurt)
- Het is vaak ingewikkeld omdat mensen DENKEN dat het moeilijk is.
- Er is ook grote nood aan binnenruimte om te “oefenen”. Niet alle jongeren zijn klaar om zichzelf te zijn in publieke ruimte of voelen zich daar comfortabel en veilig bij.

CONCLUSIES

Drie conclusies door moderator Ben Ghyselinck:

1. Onze huidige invulling van publieke ruimtes is sterk sectoraal bepaald (sportzaal om te sporten, bibliotheek om een boek uit te lenen, ...). We moeten dat opentrekken, zodat jongeren zich welkom voelen in publieke ruimtes. Het voorzien van ‘witruimte’, ruimtes die vooraf nog geen specifieke invulling kregen, creëert opties voor jongeren om die ruimte een bepaalde invulling te geven. Door die sectorale opdeling los te laten, creëer je ruimte voor meerdere doelgroepen. Dit is niet alleen een belangrijke aanbeveling op lokaal niveau. Ook op bovenlokaal niveau zou men extra kunnen investeren in het kruispuntdenken of creëren van witruimte via subsidies, of de oprichting van netwerken die rond dit thema werken.

2. Vindplaatsgericht werken vraagt tijd. Je moet het vertrouwen van de jongeren winnen, vooraleer je met hen aan de slag kan en een verschil kan maken. Daarvoor moet je de tijd en ruimte krijgen van bovenuit. Hiervoor moet ruimte gecreëerd worden in subsidies en convenanten door niet te beoordelen op basis van (kwantitatieve) indicatoren en vaste tijdsbestekken, maar te focussen op effectief gecreëerde impact. Dit geldt zowel op lokaal als bovenlokaal niveau.

3. Ga vooraf in gesprek als je ruimtes wilt delen. Want het delen van ruimte impliceert samenwerking, anders is het louter immobiliën waar iedereen zijn eigen deeltje heeft los van elkaar. Welke ruimtes, wie gebruikt die, werk je met sleutels of codes en stel je eventueel een verantwoordelijke per ruimte aan die kan optreden bij een conflict tussen verschillende gebruikers.

4. Sommige werkingen zijn helemaal niet geholpen met gedeeld ruimtegebruik, integendeel. Gedeeld ruimtegebruik wordt te vaak naar voor geschoven als oplossing voor ruimtetekort. Terwijl gedeeld ruimtegebruik eerder gezien kan worden als een opportuniteit tot samenwerking. Als die gemeenschappelijke motivatie ontbreekt, dan is het louter een oplapmiddel en is er amper meerwaarde. Een lokaal voorbeeld is het jeugdhuis aan de Watersportbaan in Gent waar het gedeeld ruimtegebruik bijdraagt tot een dynamiek waar de jongeren zich niet meer helemaal thuis voelen.

PLEK

2. JEUGDINFRASTRUCTUUR TOEKOMSTADAPTIEF MAKEN

Sessie | Jeugdinfrastructuur toekomstadaptief maken

Voor de Vlaamse jeugdinfrastructuur zijn er momenteel grote uitdagingen. Veel klassieke lokalen zijn verouderd en voldoen niet meer aan en passen niet meer bij de noden van de jongeren nu, maar deze zijn tegelijk gezegend met een vaste status en bijbehorende middelen. Tijdelijke plekken kunnen dan weer flexibel en snel inspelen op de huidige noden. Die tijdelijkheid brengt echter ook veel discomfort met zich mee: niet te verwarmen ruimtes, slechte akoestiek en de stress van steeds weer te moeten verhuizen zijn daar voorbeelden van.

Hierbij kunnen we ons de vraag stellen of circulair bouwen niet juist kan bijdragen tot kwaliteitsvolle, comfortabele maar toch flexibele jeugdinfrastructuur. Hoe kunnen we op vlak van infrastructuur snel reageren op een bepaalde wijk zonder dat er een heel bouwproces voor nodig is?

Hierover dachten we samen na met:

- Wannes Fremaut (Entrepot) – [presentatie](#)
- Lea Vromman (Toestand vzw) – [presentatie](#)
- Bert Gellynck (1010.au) – [presentatie](#)
- Toon Vanotterdijk (Formaat vzw / de Serre) – [presentatie](#)

CONCLUSIES

Drie conclusies door moderator Peter Bosschaert:

1. Jeugdinfrastructuur toekomstadaptief maken is een grote uitdaging en vraagt veel (bouwtechnische en andere) expertise die gemeenten niet altijd in huis hebben. Er is een platform nodig van organisaties en mensen om meer kennis en praktijken uit te wisselen. De Vlaamse overheid kan gemeenten ondersteunen om deze netwerken op te zetten.
2. Jeugdinfrastructuur mag niet enkel in tijdelijke invullingen worden gehuisvest. Er is een diversiteit aan infrastructuur nodig, zowel tijdelijk als structureel, die zo goed mogelijk kan beantwoorden aan de noden van jonge gebruikers (georganiseerd of niet georganiseerd). En dat vraagt van een lokale overheid dat ze visie (en dus een masterplan) ontwikkelen over de toekomst van de aanwezige infrastructuur in de gemeente.
3. Jeugdinfrastructuur toekomstgericht maken vraagt tijd en participatie van de verschillende groepen van gebruikers. Zet als gemeente de gebruikers aan het roer, ondersteun hen en geef hen de tijd om vanuit hun noden, ook kansen te zien tot samenwerking met andere potentiële partners en bewoners. Die participatie zorgt voor een grotere gedragenheid van visie, creëert meer eigenaarschap, draagt bij tot een beter beheer, zorgt voor kennisopbouw, ...

Place de Houf
© Alive Architecture

PLEK

3. COMMUNITY BUILDING

Workshop | Design thinking als methodiek

Design thinking is een ontwerpmethodiek die ontstaan is om snel complexe problemen op te lossen. Het helpt om het proces van ontwerpen minder chaotisch te maken. Zowel jongerenorganisatie Nerdlab, als het sociaal-ruimtelijk ontwerpbureau Alive Architecture maken er gebruik van.

Alive Architecture is een sociaal-ruimtelijk ontwerpbureau dat lokale actoren in staat stelt zich de stad toe te eigenen. Bij elk project hanteren ze een vergelijkbare aanpak: ze observeren bestaande sociale en ruimtelijke situaties, betrekken de lokale gemeenschap en creëren samen hun dagelijkse omgeving. Nerdlab is een kunst-educatieve organisatie die gelooft dat jonge mensen de wereld gaan redden. Daarvoor bieden ze deze jonge mensen creatieve, technische en sociale skills. Design Thinking is hierbij één van de methodieken die ze aanreiken als handvat bij complexe processen.

Samen gingen ze in twee sessies op zoek hoe ze die boeiende ontwerpmethodiek kunnen inzetten in de buurt om plek te creëren voor jongeren. Ze dachten na over hoe ze die kunnen toepassen in de creatie van ruimtelijke en (maatschappelijk)structurele toepassingen.

[Bekijk hier de presentatie](#)

CONCLUSIES

Drie conclusies volgens deelnemster Eline:

1. Bij design thinking ligt de focus eerder op het proces en het experimenteren, dan op het resultaat.
2. Eén van de belangrijkste uitdagingen binnen deze methodiek is de vraag rond onderhoud en duurzaamheid: hoe zorg je ervoor dat de interventies in de publieke ruimte verder worden onderhouden na het proces van co-creatie?
3. Inrichting moet vertrekken vanuit de vraag 'hoe zal de ruimte (door jongeren) worden gebruikt?'

Broeiness in Broei Duivelsteen 2021
© Loic Meulenberg

INDIVIDU

1. WELZIJN IN DE PUBLIEKE RUIMTE

Sessie: Welzijn in de publieke ruimte

Dries Dingenen van PXL startte de sessie met een toelichting over de bevindingen van het onderzoek over welzijn in de publieke ruimte.
[Bekijk hier de presentatie.](#)

Vervolgens begeleidde Emma Petillion een visbokaal-gesprek. Hierbij schoven verschillende mensen aan die werken met jongeren rondom mentaal welzijn, waaronder:

- Julie Everix (ZoJong! vzw)
- Evy Deman (TEJO vzw)

CONCLUSIES

Drie conclusies door moderator Emma Petillon:

1. In functie van welzijn is publieke ruimte een breed begrip: het gaat over het gevoel op pleinen en openbare plekken, maar ook tijdens de weg ernaartoe, in semi-publieke ruimte en mentale / virtuele publieke ruimte (bijvoorbeeld sociale media).
2. Publieke ruimte krijgt vaak de minste aandacht in buurten waar de nood eraan net het hoogste is (cf. in buurten in armoede hebben jongeren thuis vaak onvoldoende ruimte en zoeken ze daarom nog sneller de publieke ruimte op voor sociaal contact, ontspanning, ...). Gedurende de pandemie werd deze kloof in de toegang tot kwalitatieve publieke ruimte en de nood hieraan nog duidelijker. Bovenlokaal moet hier veel meer en specifiek op ingezet worden.
3. Ook semi-publieke ruimte is belangrijk. Organisaties als ZoJong! en TEJO bieden ruimte waar jongeren elkaar kunnen, maar niet moeten ontmoeten. Vooral bij TEJO kunnen jongeren volledig anoniem blijven, wat ervoor zorgt dat ze de geboden ruimte kunnen gebruiken zonder verplichtingen.

Drie conclusies door deelnemster Eline:

1. Er wordt vaak naar inrichting en gebruik van de publieke ruimte gekeken vanuit het concept 'mentaal welbevinden' waarbij de 3 P's inderdaad als leidraad kunnen worden vooropgesteld (provision, protection en participation), maar niet vanuit 'mentale weerbaarheid'. Hoe kan de publieke ruimte preventief/helend werken voor mensen die kampen met mentale problemen, angsten, ...?
2. De openbare ruimte mag niet alleen worden gezien als een fysieke plaats, maar heeft ook een pedagogische/vormende functie. De publieke ruimte is niet alleen een decor, maar ook een instrument om sociale verbinding te stimuleren.
3. Er is naast dialoog tussen jongeren en ontwerpers, ook nood aan dialoog tussen generaties.

Consent training door Ask for Consent in Broei Duivelsteen 2022

INDIVIDU

2. IMPACT DIE EEN INDIVIDUELE JONGERE KAN CREËREN

Na steeds ingezoomd te hebben vanuit stedelijk niveau naar het individu is het tijd om terug uit te zoomen.

Welke invloed kan een jongere hebben op stedelijk niveau? Wat kan de totale impact zijn op de stad wanneer er middelen gegeven kunnen worden voor de plannen van een individu? Door dit in kaart te brengen vanuit de voorbeelden van enkele jongeren die een kans hebben gekregen, kunnen we die impact zichtbaar maken.

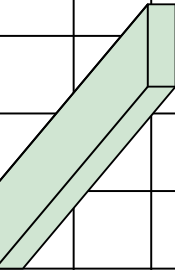
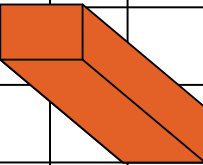
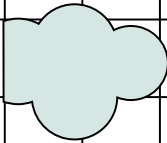
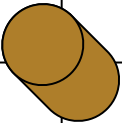
We nodigden twee organisaties uit die opgericht werden door jongeren: She DID it en Ask for Consent. We vroegen hen hun pad van de afgelopen jaren en hun impact in beeld te brengen.

CONCLUSIE

Creëer ruimte en ondersteuning voor individuele of georganiseerde jongeren! Laat hen zaken doen, proberen en experimenteren. Durf hiervoor tijd en middelen vrij te maken en geef hen op die manier zowel het initiatief, eigenaarschap als de nodige leverage. Het zal gegarandeerd een impact hebben op andere jongeren op lokaal niveau, en misschien zelfs op termijn bovenlokaal.

DEEL 2

TRAJECT EXCL/INCL TOLHUIS

Naast praten over RUIMTE voor jongeren, wilden Broei, STR.AAT en ConstructLab ook actie ondernemen en letterlijk de handen uit de mouwen steken. Dit deden ze door aan de slag te gaan in de wijk Sluizeken-Tolhuis-Ham. Via participatieve bouw- en doe-momenten gingen jongeren aan de slag in de publieke ruimte. Het traject werd co-creatief en participatief vormgegeven met en door jongeren uit de wijk Sluizeken-Tolhuis-Ham en had de ambitie jongeren echt te erkennen als volwaardige partners. Samen met jongeren wilden de betrokken partners nadenken over een stad voor alle leeftijden waarin jongeren en andere generaties een plek hebben. Het team bestond uit Lyra Oey, Bert De Backer en Jarne Bossaerts van ConstructLab, Koos Fransen van STR.AAT en Marie Vanderghote van Broei. Het traject volgde op het congres en diende in 2024 afgerond te zijn.

Voorafgaand aan dit traject werd onderzocht waar de noden van jongeren in de wijk lagen. Hieruit kwamen drie mogelijke locaties naar voren:

1. JH Zonder Naam: het jeugdhuis bevindt zich momenteel in containers op een officieuze parking. De locatie wordt continu omsingeld door auto's, die alle beschikbare ruimte inpalmen. Er werd contact genomen met de vereniging maar voor hen was de nood aan buitenruimte niet zo groot. Bovendien was de parking eigendom van Luminus en zou de toelating voor dit project niet mogelijk zijn binnen het vooropgestelde tijdsbestek.
2. Pleintje achter Jong vzw – binnengebied Nieuwland: deze ruimte grenst aan de locatie van Enderun vzw en vzw Jong. Hier zagen we mogelijkheden om samen met jongeren van Enderun multidisciplinair meubilair te ontwerpen en bouwen, bruikbaar in zowel binnen- als buitenruimtes. Maar voor de upgrade van het pleintje werd al een wijkbudget toegekend aan Jong vzw, die ook nog dit jaar uitgevoerd zou worden.

3. Tolhuispark: dit park staat al enkele jaren op de planning voor een heraanleg, maar door besparingen en complexiteit van de uitvoering werd dit verschoven naar de volgende legislatuur. Buren die met hun tuin uitgeven op het park ervaren overlast van rondhangende jongeren, meisjes voelen zich er niet welkom,.... Dit park heeft een aantal grote uitdagingen, onder meer omdat er ook weinig organisaties actief aan de slag zijn met de jongeren (hoewel de Stad Gent na het wegvallen van verschillende vormen van jeugdwerk in het park wel extra investeringen deed om het gat te dichten). Het park is echter wel, in dit dense deel van de stad, een van de belangrijkste publieke ruimtes in de wijk.

Hoewel de eerste twee locaties een duidelijke link hadden met specifieke doelgroepen, besloten Broei, ConstructLab en STR.AAT om aan de slag te gaan in het Tolhuispark met jongeren die nog niet gelinkt waren aan specifieke organisaties.

© Faber Mahieu - ConstructLab

Vanaf het begin van het project zijn we op regelmatige basis aanwezig geweest. Eerst voor een verkenning en observaties over het gebruik van het park, daarna voor de bokslessen en tenslotte voor de proefopstellingen met de mobiele tribune gekoppeld aan nieuwe observaties. Pas na het doorlopen van dit traject zijn we effectief beginnen bouwen. In het begin leverde dit participatietraject dus weinig op, en directe resultaten volgens de geijkte benchmarks (aantal deelnemers, gerichte participatieve of cocreatieve workshops, ...) bleven uit. Bovendien bleek de gekozen periode, met de verlofperiode en het begin van het schooljaar, complex en maakte het moeilijk om bepaalde doelgroepen te bereiken. Maar door aanwezig te blijven, zaken uit te proberen en stap voor stap de mensen te leren kennen werd een basis gelegd om uiteindelijk toch tot een blijvende ingreep te komen. Die ingreep kwam er dus niet zomaar, maar was het resultaat van een doorgedreven traject.

“Projecten die van onderuit komen dienen ondersteund te worden. Ze zijn de manier om zaken te testen, uit te proberen, locaties of materiaal te gebruiken die anders niet zouden gebruikt worden. Er liggen sterke kansen in die trial and error.”

– sessie ‘Belang van buitenspelen’

Vindplaatsgericht werken vraagt tijd. Je moet het vertrouwen van de jongeren winnen, vooraleer je met hen aan de slag kan en een verschil kan maken. Daarvoor moet je natuurlijk de tijd en ruimte krijgen van bovenuit en dat is niet evident.

– sessie ‘Vindplaatsgericht werken en gedeeld ruimtegebruik’

In het Tolhuispark loopt al lange tijd een traject om het park heraan te leggen. Dit traject werd ooit opgestart en resulteerde in een praatplan, maar werd ondertussen al enkele keren doorgeschoven in de lijst van prioritaire investeringen van de stad. Dat maakt dat de heraanleg van het park in een soort van ‘tussenruimte’ zit, waarbij – onder het motto ‘het park wordt binnenkort toch heraangelegd’ – geen nieuwe investeringen meer gemaakt worden en omwonenden en gebruikers van het park het gevoel krijgen dat het park niet de moeite is om in te investeren. Dit versterkt de huidige problematieken en spanningen tussen verschillende soorten gebruikers, en beïnvloedt het vertrouwen in een ondernemende lokale overheid in de negatieve zin. Zo werden de laatste jaren vooral zaken weggenomen in het park (verlichting op het middenplein, hekwerk rond het voetbalplein na beschadiging door een storm, een glijbaan, etc.).

© Aude Vanneste

Naast reeds in het Tolhuis actieve organisaties en personen speelden wij in dit traject ook een verbindende rol. Door het veranderingsproces te vertalen naar houten zitelementen kregen bewoners en parkgebruikers opnieuw een gevoel van enthousiasme en inzet voor hun park. Deze nood aan een vertrouwensfiguur als brug naar een lokale overheid is belangrijk om een noodzakelijke impuls te geven in het Tolhuispark als publieke ruimte, en aan te tonen dat er in het park – en in de jongeren – geïnvesteerd wordt. Dit kan straathoekwerk of wijkregie zijn, maar een afwisseling met een externe, onafhankelijke partij die zich inzet voor de publieke ruimte is een duidelijke meerwaarde. Daarbij was het tijdens het traject duidelijk dat jongeren niet zaten te wachten op een plan of een overlegmoment, maar gewoon op zichtbare actie. En deze actie was dan weer de eerste stap naar het openen van een gesprek.

“Het resultaat mag geen optelsom zijn van alle vragen, maar moet ontstaan vanuit dialoog en begrip. Om dat te bereiken hebben we nood aan ‘verbinders’. Hier kan het middenveld een grote rol in opnemen.”

– sessie ‘Recht op de publieke ruimte’

We vonden het essentieel om vanaf het begin de parkgebruikers, en in het bijzonder de jongeren, centraal te stellen. Zonder stappen over te slaan wilden we alle ideeën organisch laten groeien. Dit deden we dus door aanwezig te zijn in het park, gesprekken aan te gaan met jongeren, en bewust reacties uit te lokken. Ons doel was om zowel het huidige gebruik als de noden voor het park in kaart te brengen, met de jongeren als leidraad. We kunnen het gelopen traject onderverdelen in vier fases.

FASE 1

VERKENNING (JUNI - AUGUSTUS)

In de eerste fase stond het verkennen van de context en het opbouwen van connecties centraal. We werkten samen met jeugdhoeke werkers Selim en Kaat van Stad Gent en waren regelmatig aanwezig in het park om te observeren en met jongeren in gesprek te gaan.

Het Tolhuispark is naast een park ook een complexe sociaal-ruimtelijke plek. De vele gebruiken van het park zijn niet in een oogopslag te doorgronden, wat maakt dat het inbreken op sociaal-ruimtelijke dynamieken onlosmakelijk verbonden is met aanwezigheid in het park. Aanwezigheid is namelijk cruciaal om een vertrouwensband op te bouwen met de mensen die je graag in het traject wil betrekken. En dit vraagt tijd – heel veel tijd – om door de dagdagelijkse gebruikers van het park gezien te worden als iemand die inzet en goesting wil investeren in deze publieke ruimte, en niet als iemand die er binnenwaait, zaken van hen vraagt en even plots weer vertrekt. Het investeren van tijd is een vorm van respect ten opzichte van de mensen waarvan je vraagt dat ze meestappen in jouw – van buitenaf op die plek en context opgelegde – traject.

Deze tijdsinvestering wordt bij participatietrajecten vaak onderschat.

In dit licht was een belangrijk onderdeel van deze fase het aansluiten bij bestaande activiteiten in het park, zoals de boksinitiaties van Kubat Gym onder leiding van coach Yunes. Deze initiaties boden een laagdrempelige manier om met jongeren in contact te komen en hun behoeften en ideeën voor het park beter te begrijpen.

Tegelijkertijd bezochten we de nieuwe cafetaria Café Park om inzicht te krijgen in het bredere gebruik van het park door verschillende gebruikersgroepen.

“De jongeren komen van alle uithoeken van Gent naar hier om te chillen. Het is niet duidelijk waarom ze hier in het park zijn. Vaak zwerven ze rond van park tot park. Ik denk dat ze niet echt een plek hebben thuis om elkaar te ontmoeten of samen te komen.”

– *Selim, straathoeke werker Stad Gent*

Een citaat van een anonieme buurtbewoner onderstreepte de uitdagingen in het park:

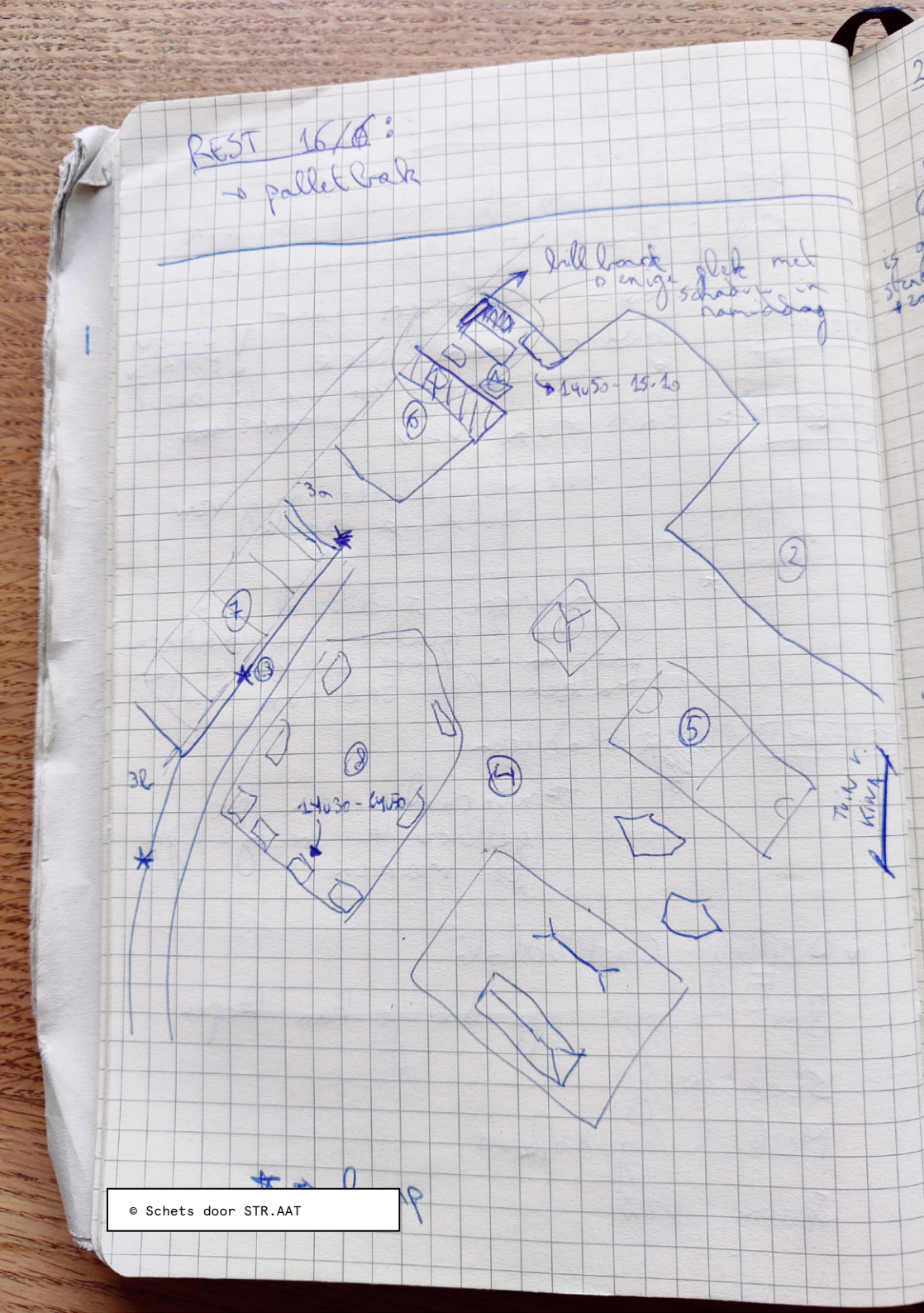
“En aan de betonblokken daar stond vroeger een lamp. Die hebben ze weggehaald omdat mensen ‘s avonds bleven voetballen. Alles wat werkt moet weg.”

– *anonieme buurtbewoner*

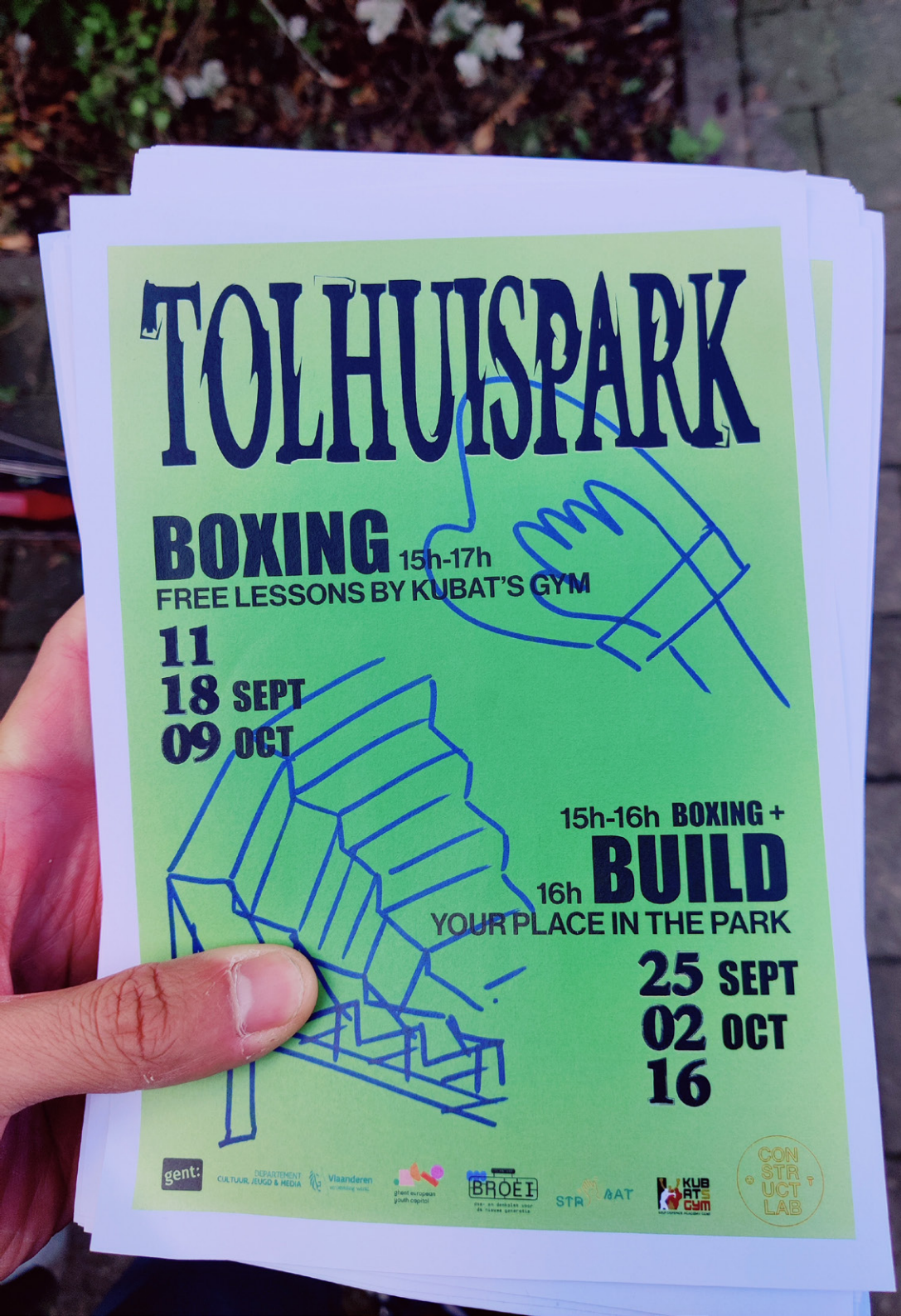
Ook de omheining rond het voetbalterrein werd weggenomen door de Groendienst van Stad Gent na schade door een storm waardoor het voetbalveld praktisch on-voetbal-baar was geworden. Bij de minste harde trap naast het doel, vliegt de bal naar de andere kant van het park.

© Aude Vanneste

© Schets door STR.AAT

FASE 2

BOKSEN ALS INITIATOR (SEPTEMBER)

In het traject voor het Tolhuispark hebben we op verschillende vlakken ingezet om jongeren te betrekken: aanwezigheid in het park, informeel in gesprek gaan met gebruikers van het park, deelname aan de bokslessen samen met jongeren, het versterken van het eigenaarschap van en vertrouwen in jongeren door het laten staan van de mobiele tribunes, etc. Sommige zaken werkten beter dan andere. Zo bleek uit het korte onderzoekstraject met gesprekken met lokale actoren en observaties in het Tolhuispark dat de bestaande relaties niet sterk genoeg waren om de jongeren onmiddellijk te betrekken in het bouwproject. Het voelde voor de jongeren eerder aan als een verplicht nummer. Dit werd ook beaamd door de jeugdstraathoekwerker Selim:

“Mijn positie met de jongeren is fragiel. Door hen continu betrokkenheid te vragen voor initiatieven komt dit in gevaar. Zelf tijd en energie investeren in een goede vertrouwensband is een must”.

– Selim, straathoekwerker Stad Gent

Er zitten kansen in een participatievorm van gewoon iets geven in plaats van direct engagement of input te vragen of verwachten. Veel jongeren hebben daar dan ook de mentale, fysieke en financiële ruimte niet voor. Een vrijwilligersvergoeding, gratis eten en drinken of gewoon directe actie en resultaat – zoals de tribunes – zijn noodzakelijk om ruimte voor participatie te creëren.

“Een project voor jongeren zonder jongeren is tegen jongeren”. Tegelijkertijd lopen allerlei participatietrajecten toch zo vaak vast: oneigenlijke participatie, of ze blijven beperkt tot praten zonder dat er actie aan gekoppeld is. Er moet nagedacht worden hoe we jongeren op betekenisvolle manieren kunnen betrekken in het ontwerpen van de (publieke) ruimte.

– uit sessie over werk van Arna Mackik

We geloven in een hands-on aanpak waarin plannen en maquettes niet enkel op een stedenbouwkundig bureau worden ontworpen, maar ter plaatse – in het park zelf – samen met de gebruikers worden ontwikkeld, getest en geïmplementeerd. Dit is ook een van de methodieken die het architectuur- en ontwerpcollectief ConstructLab hanteert. Hiervoor hebben we een specifiek instrument ingezet: mobiele schaalmaquettes op 1:1 in de vorm van driehoekige tribunes. Door hun flexibiliteit kunnen de tribunes in verschillende opstellingen worden geplaatst, zoals losse banken, een cirkelvormige agora of een lange lijn. Deze maquettes dienden als tool om nieuwe manieren van gebruik in het park vast te stellen.

I.s.m. Stad Gent werden de bokslessen van Kubat's Gym uitzonderlijk verlengd in september en als een verbindende activiteit verder ingezet. De tribunes in het park fungeerden daarbij als grote werkmaquettes waarmee we live-action onderzoek konden doen. Tijdens de lessen verkenden we samen met jongeren hoe het park uitnodigender en aangenamer kon worden. Door de tribunes te verplaatsen en op verschillende manieren in te zetten, ontdekten we nieuwe mogelijkheden voor het gebruik van het park. De coach Yunes van Kubat Gym en Selim en Kaat bleken cruciale brugfiguren in het traject.

In het Tolhuispark hebben we gewerkt met posters en flyers om jongeren warm te maken voor de boksinitiaties. Deze werden uitgedeeld bij lokale handelaars en opgehangen in het park. Toch merkten we dat de posters en flyers weinig bereik hadden. Daarnaast waren jongeren – voornamelijk met een Turkse of Bulgaarse achtergrond – in de zomerperiode ook vaak afwezig door familiebezoek in het buitenland, waardoor ze moeilijker bereikbaar waren. Dit gold niet alleen voor de jongeren, maar ook voor enkele sleutelfiguren die een belangrijke brug vormden naar de jongeren. In het traject voor de zitelementen in het Tolhuispark hebben we de taalbarrière overbrugd door gebruik te maken van visuele ondersteuning in de vorm van een maquette. Deze liet toe om jongeren te tonen welk bouwelement we in het park wouden toevoegen en hen te bevragen over hun ideeën. Zo kwamen we tot de conclusie dat non-lineaire zitgelegenheden de beleving en het gebruik van de publieke ruimte aanzienlijk kunnen verrijken. We merkten ook dat kleine interventies enorm waardevol zijn en kansen bieden om een signaal richting de doelgroep te geven (zeker bij een tragere doorloop in complexe ontwikkelingen of projecten).

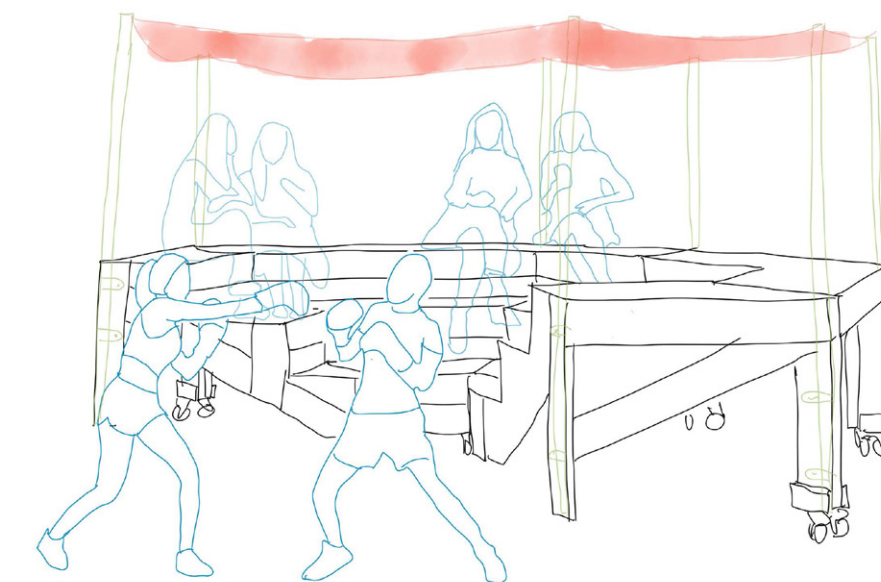
De bokslessen dienden als kennismaking en als opstap naar een bouwworkshop, maar we merkten al snel enkele uitdagingen: De opkomst was in de zomer goed (8-15 jongeren), maar verminderde naarmate het weer verslechterde en school weer begon. Jongeren toonden vooral korte nieuwsgierigheid en gebruikten het park om elkaar te ontmoeten, maar niet om langdurig deel te nemen aan activiteiten.

Het idee van “bouw mee” prikkelde weinig, en er was ook weinig betrokkenheid vanuit de buurt. De term ‘workshop’ viel niet in de smaak bij de jongeren. Alsook het gebruik van passieve communicatie (via flyers en posters) wekte geen interesse op.

Op basis van bovenstaande observaties besloten we het proces bij te sturen. In plaats van steeds weer participatie en deelname te vragen van jongeren (die daar niet altijd behoefte aan hebben), besloten we om hen gewoon de tribunes te geven. We lieten alle tribunes gedurende ca. 1,5 maand in het park staan zodat de jongeren en alle parkgebruikers hier ongedwongen gebruik van konden maken.

“Jongeren spraken mij aan om me te bedanken voor de tribunes.”

– Yunes, vrijwilliger bij Kubat’s Gym

© Schets door ConstructLab

Tijdens het project werden we vanuit verschillende hoeken met scepticisme ontvangen: jongeren in het park hebben weinig vertrouwen in nieuwe mensen die 'iets in het park komen doen', bewoners zien onmiddellijk verschillende problemen bij het 'inzetten op de plek van jongeren' en lokale organisaties zien mensen niet graag inbreken op bestaande dynamieken. Ondanks onze pogingen om via een verlenging van het bestaande traject van bokslessen, in samenwerking met Kubat's Gym, in contact te komen met jongeren, bleef deze groep moeilijk bereikbaar. De jongeren kwamen uit verschillende uithoeken van Gent naar het park op uiteenlopende momenten. Ook de bewoners waren moeilijk bereikbaar, en handelden vooral vanuit een angst voor (de voor hen foute) verandering.

Toen een bewoner via mail aangaf dat de zitelementen zomaar in het park verplaatst werden, konden wij in een gesprek aangeven dat wij ze zelf hadden verplaatst om verschillende opstellingen te testen. En toen de Tuin van Kina aangaf dat ze problemen met afval hadden door een zitelement tegen de muur, werd door wat dieper doorvragen duidelijk dat deze problematiek losstond van ons experiment. Deze frictie – waarvan jongeren meestal het mikpunt zijn – is onlosmakelijk verbonden aan een complexe publieke ruimte als het Tolhuispark, maar mag ook wel in vraag gesteld worden. De publieke ruimte is een plek voor samenleven ('samen leven'), een cruciale nuance die vaak vergeten wordt in de communicatie naar inwoners toe. Een lokale overheid moet zeker luisteren naar klachten of bezorgdheden, maar moet er ook niet te snel in meegaan.

"Publieke ruimte krijgt vaak de minste aandacht in buurten waar de nood eraan net het hoogste is (cf in buurten in armoede hebben jongeren thuis vaak onvoldoende ruimte en zoeken ze daarom nog sneller de publieke ruimte op voor sociaal contact, ontspanning, ...)."

- sessie 'Welzijn in de publieke ruimte'

"De dialoog moet vertrekken vanuit de vraag 'wat zijn ieders bezorgdheden', eerder dan vanuit de vraag 'wat zijn ieders eisen'. Bv. klacht van jongeren die hangen aan de kerktrappen. Is het rondhangen aan de trappen echt het probleem of zit er een achterliggende bezorgdheid van de klagers achter? Vrezen ze bv. lawaaihinder of afvaloverlast? Door doelgroepen op die manier met elkaar in contact te brengen, kunnen klachten misschien vermeden worden."

- uit gesprek 'Recht op publieke ruimte'

FASE 3

MIDDEL TOT DIALOOG (OKTOBER)

Een complexe publieke ruimte zoals het Tolhuispark kent een bestendigd gebruik door specifieke groepen waar je niet zomaar op inbreekt. Regelmatige bezoekers kennen elkaar, weten hoe ze het park op welk moment van de dag kunnen gebruiken en hebben vaak initieel weinig vertrouwen in externe invloeden die op deze dynamiek willen inbreken. Daardoor was het proces in het Tolhuispark in de eerste plaats zoeken. We gingen enthousiast aan de slag in een park waar we eigenlijk zelf weinig aanknopingspunten hadden, wat maakt dat de afstand naar de gebruikers van het park in het begin bijzonder groot was. Lokale ervaringskennis van mensen die zowel professioneel actief zijn in het park (straathoekwerk, Kubat's Gym, wijkregie en jeugdwerkers Stad Gent, ...) als gebruikers van het park en hun ervaringen zijn cruciaal om de bestaande dynamieken beter te begrijpen. Dit begrip is dan weer een eerste stap in het winnen van vertrouwen om op die manier mensen mee te nemen in een verhaal dat van buiten hun leefwereld komt.

Binnen dit project zijn we dan ook op zoek gegaan naar deze aanknopingspunten: via de bokslessen van Yunes van Kubat's Gym leerden we jongeren kennen (al was dit nog niet voldoende om een vertrouwensband op te bouwen, maar wel voldoende om kennis te maken). Door veel in het park aanwezig te zijn ontstonden spontane praatjes met parkbezoekers. We spraken met organisaties in de omgeving (vzw aPart, de Tuin van Kina, de mensen van de sporthal, etc.), om zo de gevoeligheden te leren kennen. Of we vergaderden in het Tolhuispark Café aan de sporthal – een plek met een sleutelrol als informele ontmoetingsplek voor de buurt – om stap voor stap

kennis te maken met de uitbaters, die op het einde van het traject zelfs opslagplek voor het hout voor de meubels hadden voorzien. De complexe dynamiek van verschillende stakeholders vormde bijgevolg het podium voor een boeiende ontwerpogave.

Je moet altijd vanuit een specifieke plek vertrekken, luisteren naar lokale noden en samenwerken met lokale partners om tot een succesvol verhaal / ontwerp te komen.

– uit sessie 'Plekken voor meisjes in de buurt'

We beslisten in te zetten op het gebruik van mobiele tribunes als middel om in dialoog te gaan met parkgebruikers en het parkgebruik verder in kaart te brengen. Toen de interesse in de bokslessen afnam, richtten we ons volledig op het experimenteren met de tribunes. Wekelijks werden de tribunes verplaatst naar nieuwe locaties in het park en in verschillende opstellingen uitgetoetst. Dit creëerde spontaan nieuwe interacties met jongeren en leidde tot nieuwe "hotspots" in het park.

© ConstructLab

Deze fase draaide om een iteratief proces:

- Observatie en dialoog: we observeerden hoe jongeren de tribunes gebruikten en gingen met hen in gesprek.
- Flexibiliteit: door de tribunes te verplaatsen, onderzochten we welke plekken in het park potentie hadden voor verdere ontwikkeling.
- Ontwerpinput: de observaties vormden de basis voor schetsontwerpen van ConstructLab, waarmee een concretere uitwerking van een meer robuustere invulling in het park werd voorbereid.

Uit het live-onderzoek blijkt een duidelijke behoefte aan zitgelegenheden die sociale interactie bevorderen, vooral onder jongeren. Momenteel zijn er in het park alleen kleine banken, vaak gericht op één kant, wat niet optimaal is voor het daadwerkelijk gebruik van groepen. De banken zijn eigenlijk gemaakt voor twee personen om naast elkaar te zitten. Bij de tribunes zagen we net veel boeiende interacties ontstaan. De tribunes hebben bovendien aangetoond dat bepaalde delen van het park onderbenut zijn, en dat er nergens beschutting was voor de regen (en de felle zon in de zomer). Zo bleken de meest gebruikte tribunes de elementen die niet-lineair waren opgesteld, speelden met hoogtes en onder een boom stonden, wat beschutting tegen de regen bood.

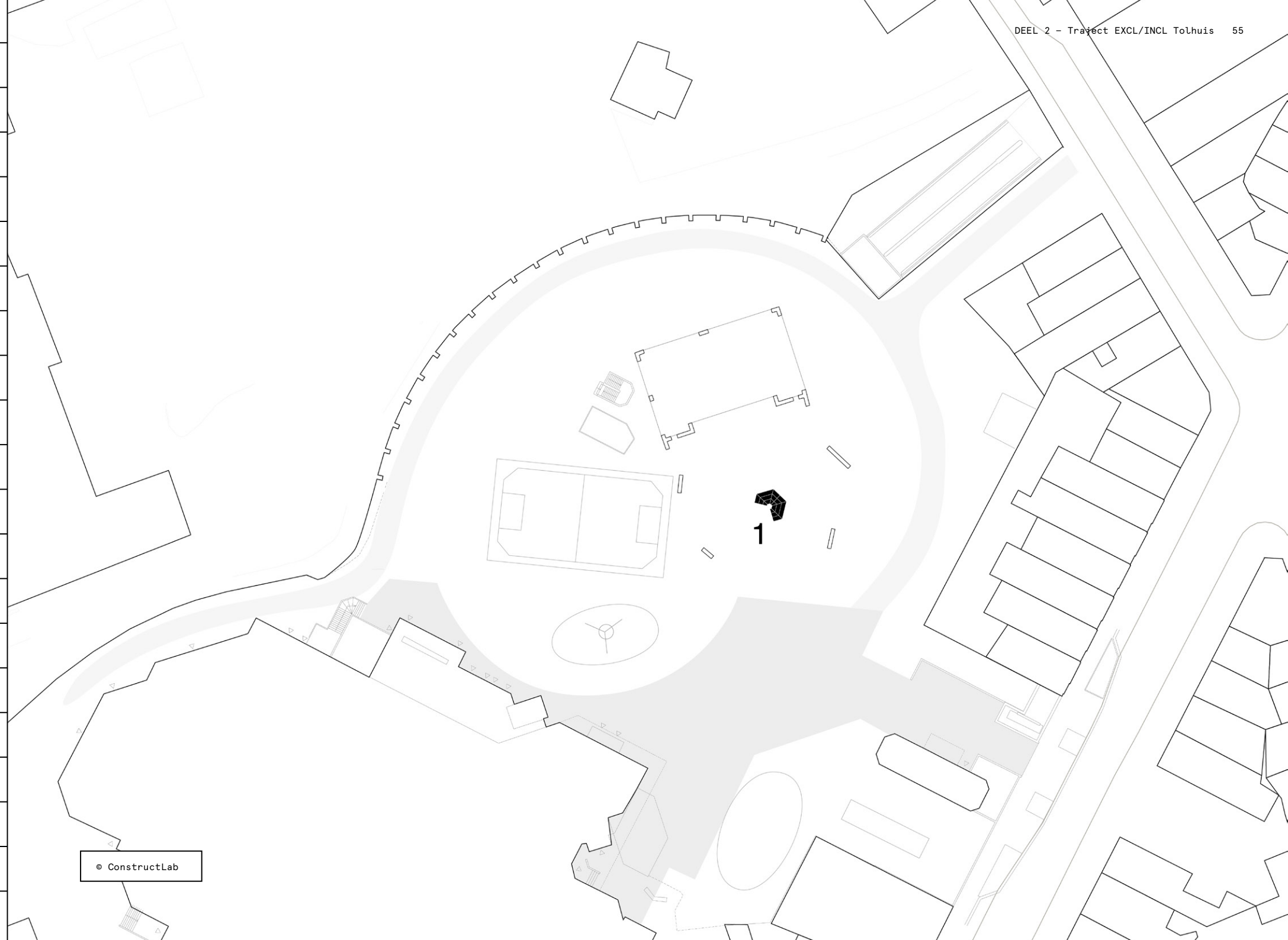
De ervaring leeft bij parkgebruikers dat er weinig geïnvesteerd wordt in het park omdat directe investeringen in de publieke ruimte uitblijven door de geplande heraanleg. Dit maakt dat omwonenden en parkgebruikers de perceptie krijgen dat hun omgeving niet op de agenda staat en vermoeilijkt de houding ten opzichte van het

beleid, organisaties actief in de wijk of enthousiaste, ondernemende buurtbewoners. In het Tolhuispark was er wel wat argwaan ten opzichte van de stad, die volgens bezoekers en omwonenden niet voldoende investeert in (de uitdagingen in en rond) het park. Het toevoegen van de zitelementen werd – als rechtstreekse investering in de publieke ruimte – dan ook zeer welkom bevonden.

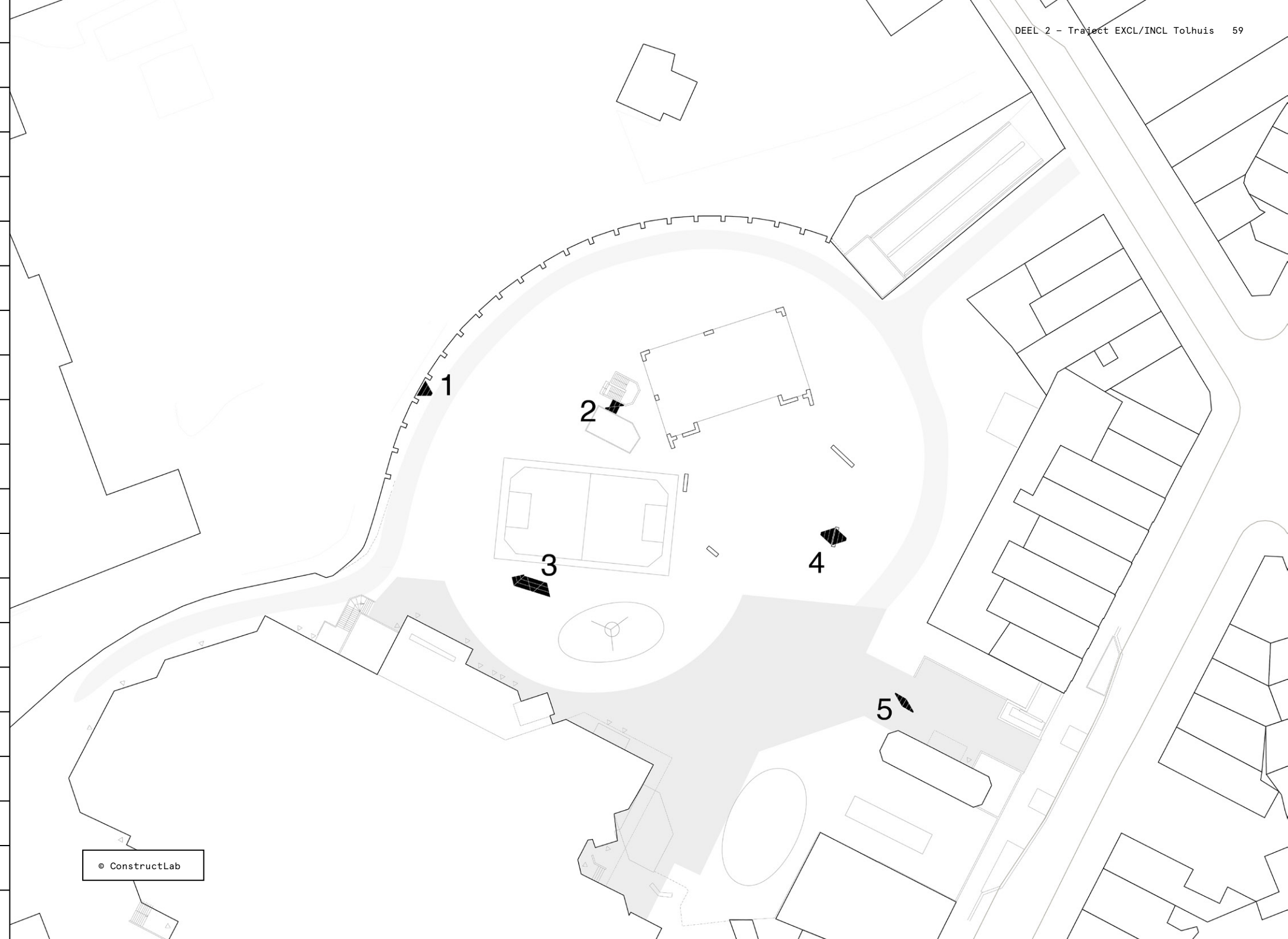
“Gewoon het signaal dat er hier iets gedaan wordt voor hen (de jongeren) is waardevoller dan het resultaat omdat het toont dat ze het waard zijn om in geïnvesteerd te worden.”
- Yunes, lokale actor traject

Bij design thinking ligt de focus eerder op het proces en het experimenteren, dan op het resultaat.
- uit workshop ‘Design Thinking’

ConstructLab ging in november met bovenstaande bevindingen aan de slag richting een eerste ontwerp- en bouwingreep. Om onze betrokkenheid vast te houden en blijvend engagement te tonen in het park, lieten we twee veelgebruikte tribunes staan en organiseerden we onze ontwerpvergaderingen in de cafetaria Café Park.

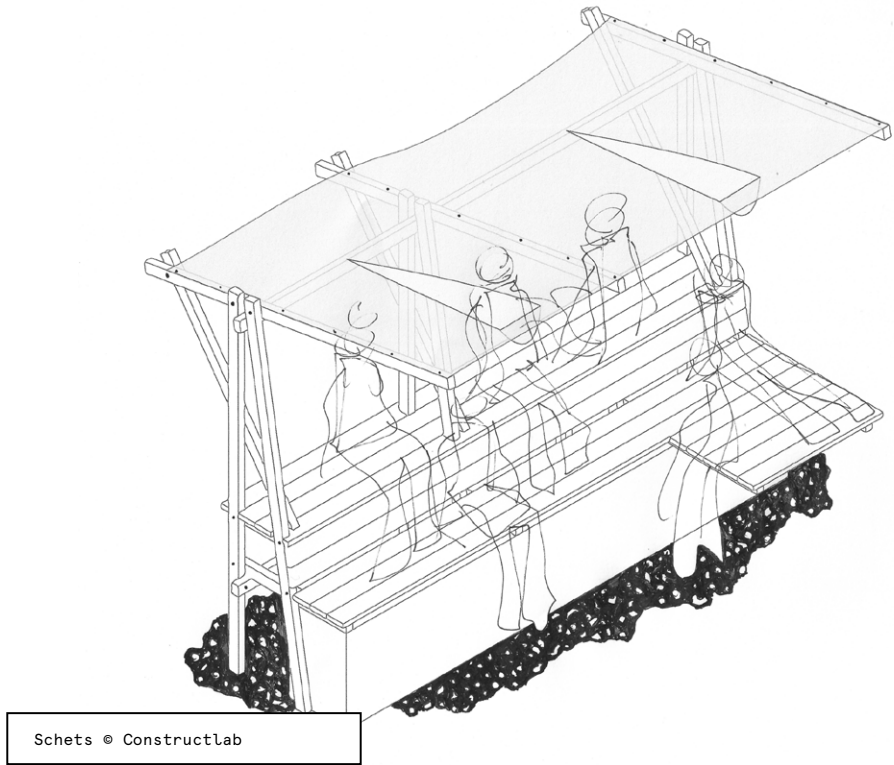

© Aude Vanneste

Schets © Constructlab

© Aude Vanneste

FASE 4

BOUWMOMENT (BEGIN DECEMBER)

Vanuit een naïef enthousiasme gingen we in het Tolhuispark aan de slag met het idee om workshops te organiseren met bouwmomenten samen met de jongeren die deelnamen aan de bokslessen. Dit was het vooraf door ons uitgestippelde traject. Jongeren waren echter zeer enthousiast over de bokslessen, maar stonden niet echt te springen voor een bouwworkshop (dan nog met mensen die ze amper kennen). Daardoor besloten we ons uitgestippelde traject om te gooien en om de mobiele tribune in te zetten in het park en te kijken wat er zou gebeuren. We waren enkel aanwezig om te observeren hoe de tribune gebruikt werd en de onderdelen af en toe te verplaatsen. Onze directe manier van werken bracht een dynamiek teweeg waarin we activering als een waardevolle strategie zagen om verbindingen te leggen. Dit benadrukt het belang van samenwerking en een actieve houding om gedeelde doelen te bereiken in complexe omgevingen zoals het Tolhuispark.

“Stepping up is the first step.”
- sessie ‘Recht op de publieke ruimte’

Op basis van het gebruik van de tribunes ontwierp ConstructLab een nieuw zitelement. Dit element bood niet alleen comfortabele zitplekken maar was ook voorzien van een afdak, waardoor het zowel bij regen als zon bescherming bood. Hiermee wilden we tegemoetkomen aan de vraag naar multifunctionele en inclusieve voorzieningen in het park.

Gedurende 3 dagen werd er gebouwd in het park. Ondanks het slechte weer had dit bouwmoment een actieve en verbindende rol. Er was dagelijks een moment voorzien met koffie en soep zodat we met omringende bewoners en parkgebruikers in gesprek konden gaan over het ontwerp en de functie van het park. De maquette van het zitelement fungeerde als visuele tolk, waardoor ideeën en feedback ter plekke konden worden gedeeld, want niet alle jongeren spraken Nederlands. Veel aanpalende burens kwamen eens kijken en luisteren naar de plannen, waardoor we ook meer inzicht kregen in de overlast die door hen werd ervaren. Enkele burens staken zelf de handen uit de mouwen en hielpen met bouwen. Dit interactieve proces leidde tot een collectieve betrokkenheid van zowel parkgebruikers als aanpalende burens. Het slotmoment was hier een mooi voorbeeld van.

© Aude Vanneste

Het project in het Tolhuispark nam verschillende wendingen doorheen het proces. Dat maakt dat we snel moesten kunnen schakelen, soms op een snelheid die niet strookt met de huidige regelgevende kaders van de Stad Gent. Zo moesten we een aanvraag 'Inname publieke ruimte' (IPR) doen voor het bouwweekend in december, maar hadden we hier niet voldoende tijd voor. Een voorgesprek met de Groendienst had dit proces kunnen vergemakkelijken, maar – ondanks het feit dat we ons wel bewust waren van dit traject IPR – wisten we niet dat een voorbereidend gesprek met stedelijke diensten een optie was. Uiteindelijk werden de zitelementen gebouwd, maar zijn tot op de dag van vandaag nog niet vergund.

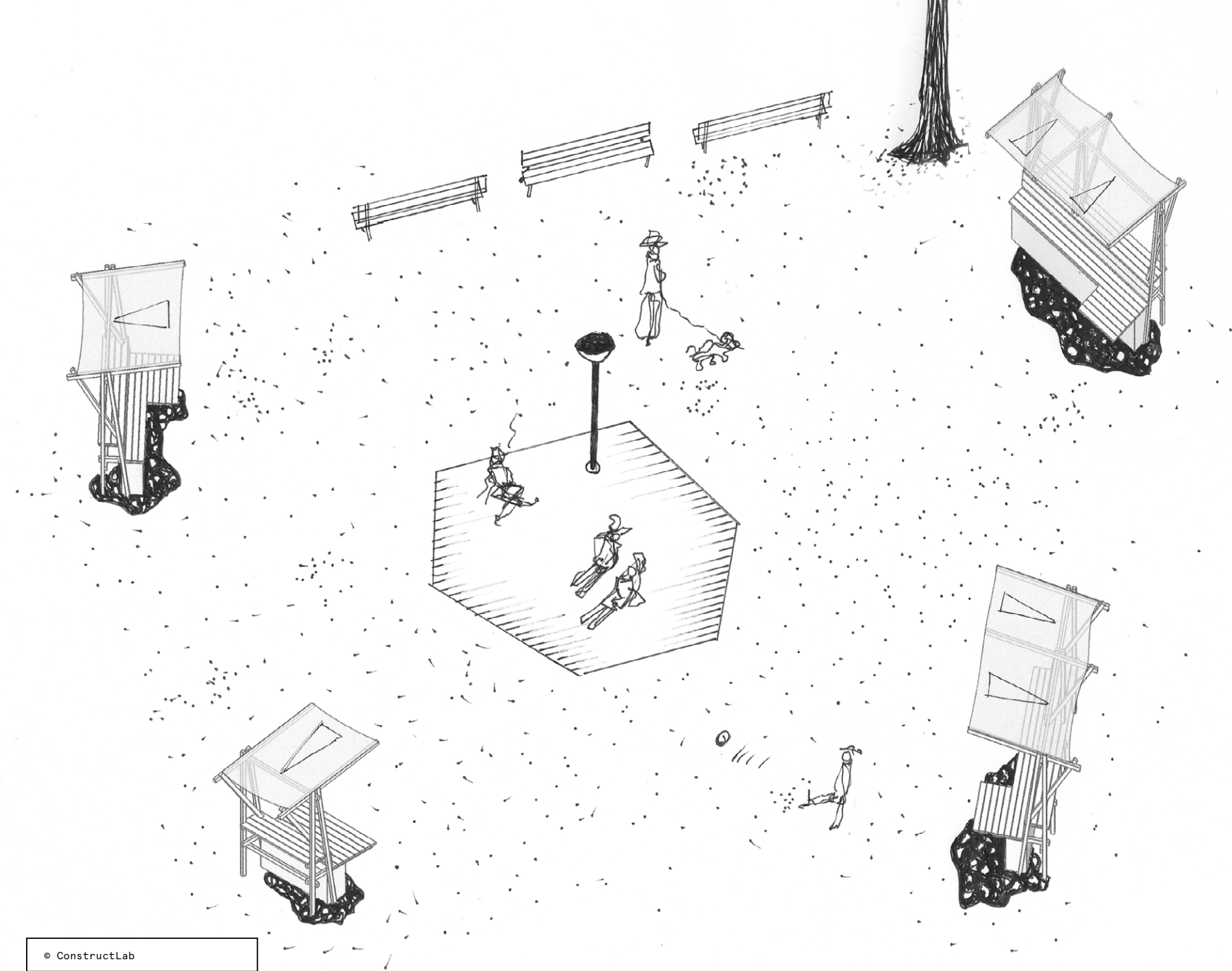
“Er mag gerust gekeken worden naar lokale besturen om mee aan het stuur te staan van verandering op vlak van publieke ruimte. Maar er moet zéker ook naar de lokale politiekers gekeken worden. Zij hebben ‘de macht’ om die verandering in te zetten of tegen te houden.”

– uit sessie 'Buitenspelen'

We sloten het traject af met een informeel samenzijn. Het organiseren van een gezamenlijk moment met gratis soep en pizza bleek een uitstekende manier om de betrokkenheid van jongeren en buurtbewoners te vieren en het gerealiseerde zitelement in een positieve sfeer te presenteren.

© Aude Vanneste

© ConstructLab

Links: Conceptschets van mogelijke tijdelijke interventie in afwachting van definitieve heraanleg park

© Aude Vanneste

BOVENLOKAAL

Deze aanbevelingen zijn gericht aan Vlaamse beleidsmakers, en richten zich vooral op de bovenlokale kaders voor jongerenprojecten, met een specifieke focus op participatieve trajecten.

1. Maak ruimte voor ongestructureerde processen die dankzij ervaringskennis kunnen resulteren in concrete conclusies en plannen.

Een participatietraject voor jongeren heeft voldoende investering nodig. Enerzijds is het belangrijk dat er voldoende middelen (cf. geld, personeelstijd) voorzien worden voor een proefopstellingsproject bij de heraanleg van een publieke ruimte. Anderzijds moet de onderzoeks- en ontwerpfase voor plekken voor jongeren meer tijd krijgen. Dit laat initiatiefnemers toe om te kijken hoe een plek na een ingreep anders gebruikt wordt, wat er waardevol is en – even belangrijk – welke ingrepen net meer uitdagingen brengen. Jongeren hebben weinig aan een opstelling die van buitenaf ontworpen wordt om aan hun noden te voldoen, als deze noden niet in real life afgetoetst worden. Een adaptief ontwerp met ruimte voor experiment is noodzakelijk wanneer we rekening willen houden met het flexibele karakter van het ontwerp van de publieke ruimte.

Experiment en witruimte zijn een grote win in het vormgeven van publieke ruimte door en met verschillende doelgroepen. Door materiaal en aanbod te faciliteren, het eigenaarschap bij de gebruiker te leggen, en vertrouwen te bieden aan de gebruikers, creëer je een omgeving waarin gebruikers van een ruimte die plek zelf gaan inrichten. Om dat te realiseren, zeker in een complexe omgeving, zijn menselijke contacten en een professionele ondersteuning van bruggenbouwers, van groot belang.

2. Zorg voor een breed gamma aan participatiemogelijkheden en -methodieken om elke stem te ontdekken.

Participatie met jongeren kan veel vormen aannemen, en er is geen eenduidige vorm van participatie die in elk proces werkt. Het is bijgevolg onderdeel van het proces om op zoek te gaan naar wat er werkt en wat niet.

Er zitten kansen in een participatievorm van gewoon iets geven i.p.v. direct engagement of input te vragen of verwachten. Veel jongeren hebben daar de mentale, fysieke en financiële ruimte niet voor. Een vrijwilligersvergoeding, gratis eten en drinken of gewoon directe actie en resultaat – zoals de tribunes – zijn noodzakelijk om ruimte voor participatie te creëren.

3. Laat een participatieproces het resultaat van dat proces bepalen en leg op voorhand geen resultaat vast.

Bij de start van een participatieproces worden vaak indicatoren vooropgesteld die ervan uitgaan dat het traject op voorhand vast zal liggen. In de praktijk is dit echter niet het geval, waardoor het eindresultaat in een sterk participatieproces net verschilt van de vooropgestelde doelstellingen. Dit is ook logisch, aangezien participatie als doel heeft andere perspectieven in het proces aan te brengen. Er is bijgevolg in de voorbereiding van een participatieproces een mindshift nodig, waarbij de waarde van het proces en de interventie meer doorweegt dan het uiteindelijke eindresultaat, zeker wanneer specifiek ingezet wordt op ruimtelijk experiment.

© Aude Vanneste

LOKAAL

Deze aanbevelingen zijn gericht aan lokale overheden, en zijn daarom van toepassing op projecten in (centrum)steden die inzetten op wijken met weinig verblijfsplekken in de publieke ruimte (cf. parken, pleinen) en een hoge densiteit.

1. Versterk de expertise van bestaande initiatieven met lage zichtbaarheid maar met een grote impact.

Zet als lokale overheid verder in op bestaande initiatieven, die reeds geworteld zijn in de lokale actoren, de ruimtelijke context en de bestaande problematieken. Daarbij zijn het soms de minder zichtbare initiatieven die net een aanzienlijke, blijvende impact hebben en heel wat ervaringskennis in het project kunnen aanbrengen.

2. Durf te kiezen voor jongeren en laat voldoende ruimte voor ‘constructieve frictie’ in de publieke ruimte.

Een lokale overheid moet eerst alle gebruikers inventariseren, maar moet daarna ook durven keuzes maken. De publieke ruimte is ontzettend waardevol voor kinderen en jongeren om zich te kunnen ontplooiën, elkaar te ontmoeten of gewoon te kunnen zijn, maar wordt steeds schaarser. Het beleid moet een duidelijke keuze kunnen maken om blijvend in te zetten op jongeren als prioritaire groep om aandacht aan te besteden. Bovendien wordt nog te vaak belerend omgegaan met jongeren in onze publieke ruimte en wordt er nog te vaak voor en te weinig met jongeren nagedacht over deze publieke ruimte. Bovendien wordt het NIMBY (not in my backyard) denken door inwoners vaak versterkt door lokale overheden, waarbij men vergeet dat de publieke ruimte een plek is waar constructieve frictie kan plaatsvinden. Een

lokale overheid wil graag alles regisseren, maar laat weinig ruimte voor deze frictie, terwijl deze net belangrijk is in het leerproces van jongeren (cf. wat is mijn plek in de samenleving en hoe ga ik met anderen om?). Bovendien hebben jongeren het recht om in de publieke ruimte aanwezig te zijn, al is dat recht vaak geen evidentie.

Door met alle partijen in gesprek te gaan over deze frictie en misvattingen over de publieke ruimte en hoe ze gebruikt wordt duidelijk te maken, zet je de frictie niet zomaar aan de kant maar kan je net een onderbouwd antwoord bieden.

3. Ontwikkel een regelluw kader voor tijdelijke ruimtelijke interventies en voorzie vanuit de lokale overheid een duidelijk aanspreekpunt tussen stedelijke diensten en organisaties die hierop inzetten.

Werken in de tijdelijkheid is allesbehalve evident, omdat er weinig regelgevend kader beschikbaar is. Een steeds veranderend proces is weinig voorspelbaar, en vraagt meer marge om in te kunnen bewegen. Een lokale overheid kan deze processen beter ondersteunen door een regelluw kader te voorzien, dat voldoende sturing geeft van waar organisaties met bepaalde vragen terecht kunnen, maar tegelijkertijd ook voldoende vrijheidsgraden biedt. Belangrijk daarbij is dat organisaties ook een aanspreekpunt hebben dat hun de weg kan wijzen in de vaste stedelijke structuren en bestaande regelgevende kaders, zodat alle stedelijke diensten op de hoogte blijven van het experiment.

4. Investeer in verbinders die het veranderingsproces van de publieke ruimte blijven vertalen naar de doelgroep. Verbindende figuren hebben nood aan meer tijd en middelen.

Parken en pleinen zijn betekenisvolle plekken voor jongeren, en een herinrichting – soms met een zeer langlopend traject – kan een enorme

impact hebben op hoe deze plek door jongeren gebruikt wordt. Verlies daarbij de doelgroep jongeren tijdens alle voortrajecten niet uit het oog, maar zet in op doorgedreven en gerichte participatie. Bijvoorbeeld: het is niet voldoende om 2x naar het jeugdhuis te komen met een grote afdruk van de plannen en hun mening te vragen. Lokale verbinders zijn daarbij cruciaal om de link tussen beleid en deze doelgroep te leggen. Tenslotte is het ook cruciaal te onderkennen dat één organisatie moeilijk een blijvende impact gaat betekenen op een complex systeem, maar dat er nood is aan collectieve (wijk)actie. Een voorbeeld hiervan kan een wijkgerichte werkgroep jeugd zijn.

5. Wanneer er geëxperimenteerd wordt in de publieke ruimte, is de impact van het experiment niet meteen duidelijk. Een interventie heeft tijd nodig om gebruikt én geëvalueerd te worden. Vaak wordt er wel geïnvesteerd in het voortraject en de analysefase, maar raakt de nazorg van het traject uit het oog verloren.

Een lokale overheid speelt hierin een belangrijke rol: een experiment dat zichtbaar blijft in de publieke ruimte. In een publieke ruimte, zoals het Tolhuispark, is de lokale overheid medeverantwoordelijk voor een fijne ruimte. Na het afronden van de (voor)trajecten, blijft het experiment dus in de verantwoordelijkheid van die overheid. Bovendien kan de context van de plek waar de interventie plaatsvindt – al dan niet als gevolg van het experiment – wijzigen, wat bijkomende evaluatie en opvolging wenselijk maakt. Goede afspraken lijken noodzakelijk.

Idealiter gebeurt dit in samenspraak met de mensen of organisaties die het traject hebben getrokken, en wordt hier al bij de opzet van het proces door alle betrokken partijen rekening mee gehouden. Daarnaast is het belangrijk om na te denken over hoe waardevolle inzichten of effecten uit het experiment een blijvende plaats kunnen krijgen in toekomstig beleid of ontwerp van de publieke ruimte.

© Aude Vanneste

BUURT

Deze aanbevelingen richten zich vooral op het niveau van de buurt of wijk, en benadrukken de rol die participatie kan spelen in het versterken van dynamieken op dit niveau.

1. Onderneem zelf actie; participatie kan starten met iets te geven aan een plek en dan te zien wat er op die plek gebeurt.

Hoewel een gerichte aanpak met een duidelijke voorbereiding vaak aan de basis ligt van een uiteindelijke actie, kan het soms waardevoller zijn om actief iets aan de omgeving toe te voegen en te kijken wat er gebeurt. Mensen zijn zich namelijk niet echt bewust van dit achterliggende proces, waarbij de uiteindelijke interventie – hoewel ze misschien goed onderbouwd werd – lijkt als een ad hoc ingreep die niet echt aantakt op de bestaande context. Goed bedoeld, maar met weinig ruggensteun van de omgeving. Door al vroeg in het proces waarde toe te voegen aan de publieke ruimte toon je mensen wat de waarde kan inhouden, hoe ze – op basis van interactie met hen – evolueert doorheen het proces en op welke manier het volledige proces in de eindkeuze vertaald werd. Bovendien schuilt er vaak een foute verwachting in de vorm van interactie bij een participatieproces, namelijk dat mensen eerst moeten participeren om in ruil daarvoor later iets te krijgen. Misschien kunnen sommige participatievormen starten met iets te geven en te zien wat er dan gebeurt, om zo de grote drempel voor participatie te overbruggen.

2. Voorzie gepaste manieren van verbinding en dialoog.

Niet elk medium werkt bij elke doelgroep. Het betrekken van jongeren gebeurt vooral digitaal en via kanalen die ze zelf al door en door kennen. Ook de taal kan een belangrijke barrière vormen om je boodschap aan een breder publiek te communiceren. Tenslotte speelt ook de timing van wanneer er gecommuniceerd wordt een belangrijke rol. Daarnaast is ontwerpend onderzoek een waardevol alternatief om in gesprek te gaan over de publieke ruimte.

3. Investeer in (tijdelijke) infrastructuur.

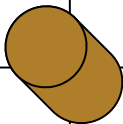
Durf – ook tijdelijk – te investeren in de zichtbare infrastructuur. Hoewel op een plek misschien sterk ingezet wordt op buurtondersteuning in de vorm van straathoekwerk of jeugdwerk, kan een gebrek aan directe investering in de bebouwde omgeving van de plek ook een negatieve impact hebben op de perceptie van omwonenden en gebruikers van de publieke ruimte. Dit kan gaan over kleine zaken die wel een aanzienlijke boost kunnen geven aan een plek.

© Maquette - ConstructLab

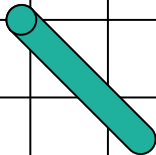
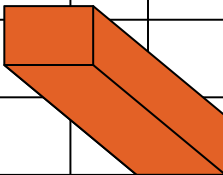
SAMENSTELLING & REDACTIE

Marie Vanderghote - Broei vzw
Koos Fransen - STR.AAT
Laura Thys - Stad Gent
Lyra Oey - ConstructLab
Marlies De Cock & Benedicte Roose -
Departement Cultuur, Jeugd en Media

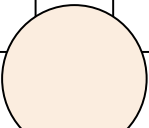

CONTACT

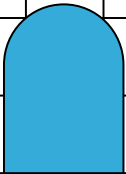
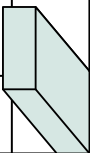
Indien u vragen, bedenkingen
en/of suggesties heeft,
gelieve ons te contacteren
via info@broei.be.

© Aude Vanneste

© 2025

V.U.

Broei vzw
Nieuwland 69 - 9000 Gent

Met dank aan onze partners

ONTWERP

Vormgeving: Nina Swaans
@swansibase

Vlaanderen
verbeelding werkt

